

Eenvoudig gelukkig

Vaak wanneer ik in de supermarkt doodeenvoudig suiker wil kopen, sta ik versteld van de keuze: suikerklontjes, kandijnsuiker, basterdsuiker in twee kleurtjes, poedersuiker, vanillesuiker, kristalsuiker, geleisuiker enzovoort.

‘Keuzes kunnen maken geeft een gevoel van vrijheid, vrijheid geeft een gevoel van geluk’. Met deze *slogan* suggereert de commercie graag dat de Europese burger gelukkiger wordt dankzij een onbeperkte keuzevrijheid. Maar dat gaat voor mij niet op. En ik heb nog nooit in de winkel voor het suikerrek iemand horen jubelen omdat hij of zij een keuze uit ongeveer tien verschillende soorten suiker kon maken.

KEUZES MAKEN

Elke dag opnieuw staan wij voor keuzes. Maar meestal zijn ze niet zo vreselijk belangrijk. Trek ik een blauwe pantalon aan, of toch maar die zwarte? Poets ik nog even mijn schoenen of gaat het zo wel? Zal ik de milieuvriendelijke fiets nemen of kies ik voor de snellere auto? Geen levensbedreigende keuzes!

Dit merkte een van mijn leerlingen haarfijn op, toen ik haar als docente begeleidde in een niet zo gewoon schoolbaantje. Ik had me geëngageerd om als vrijwilligster minstens twee jaar lang les te gaan geven in het hart van Afrika: Rwanda. Als docente Handelswetenschappen wilde ik graag mijn kunnen en kennen delen met Afrikaanse scholieren. Daarvóór was ik directiesecretaresse bij Financial Consultants in Antwerpen en adviseerde rijke heren hoe

zij hun geld moesten/mochten beleggen. In het begin vond ik het spannend om bekende en minder bekende Belgen raad te geven, maar al gauw walgde ik van de hebzucht van deze rijke medemensen. Misschien als tegengewicht maakte ik de keuze voor een baan met meer spiritualiteit en sociale rijkdom.

Als Belgische zocht ik mijn heil bij het 'Internationaal Katholiek Onderwijs' en verdiepte me in hun mogelijkheden. Zij bemiddelden voor scholen en leerkrachten om met elkaar in contact te komen, ook internationaal. Noem het toeval of goddelijke voorzienigheid, maar men zocht in Rwanda al jaren naar een leerkracht met dezelfde onderwijsbevoegdheid als ik had. Toen bleek dat de directrice van de school een ex-dorpsgenoot van me was, durfde ik als jonge vrouw de stap richting donker Afrika te wagen. Bij het woord 'geluk' denk ik ondanks alles aan die tijd in Afrika: 1975-1982.

EEN ANDERE WERELD

In mijn ogen was het een wereld uit balans waarin ik terecht kwam. Gezinnen woonden in armzalige hutten, verbouwden hun eigen voedsel en hadden slechts het noodzakelijkste om te overleven. Ze waren ver weg van alle moderne middelen en leefden heel primitief. Maar ze waren vaak tevreden met het weinige dat ze hadden.

Als docent kreeg ik een kamertje dat dienst deed als bureau en slaapkamer, in een huis met andere autochtone en allochtone collega's. Als vrijwilligster aanvaardde ik het salaris, de arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden van de Rwandese docenten. Met hen samen bracht ik de avonden door. Tv kende men daar toentertijd niet. Elektriciteit was er maar af en toe. Stromend warm water was een onbekend verschijnsel.

Naast het doceren van mijn vak aan scholieren die amper een paar jaar jonger waren dan ik, had ik alle gele-

genheid om met hen in discussie te gaan. Zij openden mijn Westerse ogen. Het waren meisjes die na een nationaal examen geselecteerd waren om lessen te volgen aan een Middelbare School. Ze verbleven er allemaal intern; de school zorgde dus voor logement en eten. Afhankelijk van de leeftijd sliepen de leerlingen in verschillende slaapzalen en ze aten gezamenlijk in de refter. Ook de dochter van President Habyarimana studeerde aan onze school. Maar voor haar geen afzonderlijke poespas. Met haar leeftijdgenootjes sliep ze gewoon op een matras van stro. Een presidentsdochter die sliep onder dezelfde condities als de dochter van een arme sloeber, dat was democratie! Dit land had recht op mijn beste krachten. Ik was blij met de keuze die ik gemaakt had.

EEN ANDERE CULTUUR

Toen Daphrosa trouwde, mijn beste Rwandese vriendin met wie ik zoveel had gelachen en gekletst, was ik stomverbaasd dat zij op haar huwelijksdag keek alsof ze veel te kleine schoenen droeg. Ze was één brok droefenis, geen lachje kon eraf. Mondhoeken bijna tot op de grond, ogen die de hele dag halfgesloten waren en een hoofd in de schouders, minzaam buigend naar beneden. Ik was totaal perplex: trouwen moest toch iets leuks zijn, passie moest je laten zien, zwijmelen moest je naast de man-die-jouw-alles-is. In mijn belevingswereld was trouwen de dag van topgeluk. Maar schijnbaar niet voor Daphrosa. Toen ik haar later uitgebreid over mijn negatieve gevoelens vertelde, moest ze erg lachen. “Je woont nu al jaren in ons land, weet je dan nog niet dat we niet mogen lachen op onze trouwdag?” Geluk werd geuit door droefenis!

Daphrosa's geluk was overigens maar van korte duur. Tijdens de onlusten in april 1994 werd zij als Tutsi-vrouw vermoord. Ook haar man en twee zoons werden door de Interhamwe in koelen bloede doodgestoken. Hun jongste

kind Olivier, een peuter, lag in zijn bedje te slapen en ontkwam aan de slachtpartij. Daphrosa's zus nam hem bij zich op en probeert hem met onze hulp een goede toekomst te geven. Alle foto's van Daphrosa die ik ooit maakte in onze onbekommerde vriendinntijd, heb ik aan Olivier gegeven. Ik hoop dat hij zo een beeld krijgt van zijn toen gelukkige, vrolijke moeder! Het grootste geluk van een kind, onvoorwaardelijk geliefd te worden door zijn moeder, zal hij nooit in zijn leven kennen.

Om een andere cultuur te leren kennen en die van jezelf te kunnen relativiseren, moeten wij vaak ver van huis gaan. Door letterlijk afstand te nemen van mijn alledaagse Belgische stadse leven leerde ik inzien dat onze Westeuropese cultuur niet beter, maar anders is dan de levensstijl van Rwandezen. En dat geluk vele gezichten heeft.

LEIDT KEUZEVRIJHEID TOT GELUK?

Laatst liet ik een nichtje ter gelegenheid van haar zevende verjaardag in de speelgoedzaak een cadeautje van tien euro uitzoeken. Uren was ik er met haar. Wat moest ze kiezen: een pop, geurstiften, een stempeldoos, kralen, een boek, etc etc. Er was zoveel, ze werd er niet vrolijker van. Volgende keer, bij haar achtste verjaardag, kies ik het cadeautje voor haar uit. Ik ben ervan overtuigd dat ik haar gelukkiger zal maken dan nu.

Ook op zo'n moment denk ik aan mijn tijd in Rwanda. Ik zat dikwijls in mijn kamertje mijn lessen voor te bereiden. Naast ons huisje stond een basisschool. Het was een schamel gebouwtje met enkele vertrekken. Ramen waren er niet; slechts grote openingen in de muur zorgden voor wat licht. De kinderen zaten op een boomstam en tafeltjes waren er niet. Ieder kind had een leitje en een griffel en schreef, met het puntje van de tong uit de mond, de woordjes over die de juf op de muur had geschreven, die met bordverf was beschilderd. Boeken hadden de kinderen

niet, dus ze moesten extra opletten. Omdat er zoveel kinderen waren en niet genoeg lokalen, moesten de basisschoolleerlingen 's morgens óf 's middags naar school. Zo konden tenminste alle kinderen uit de regio wat onderwijs krijgen. Na schooltijd gingen de kinderen spelend, joelend en pratend naar huis, soms kilometers ver weg.

Op een dag volgde ik een groepje jongens dat druk aan het spelen was. Ze hadden ontzettend veel plezier. Eén jongen had een wereldvondst gedaan: een klein plastic zakje. Dát was hun speeltje. Het was die dag erg winderig. De jongen gooide het zakje omhoog en de anderen moesten proberen het terug te vangen als de wind even ging liggen. Zoveel plezier met haast niets heb ik later niet dikwijls meer gezien. Deze kinderen hadden geen keus in speeltjes, maar wel heel veel plezier.

Met een leerlinge van de Middelbare School in Nyundo, Pélagie, praatte ik vaak over onze verschillende levenswijzen. Zij attendeerde me erop dat mijn moeder elke dag kan kiezen wát ze gaat koken voor haar gezin. "Onze moeders", zei ze heel kordaat, "hebben geen keuze wát ze gaan maken. Bij hen is het een kwestie óf ze eten hebben!" Deze opmerking opende mijn ogen voor de relativiteit van ónze zorgen. De meeste keuzes die wij moeten maken, zijn zo onbelangrijk en worden in feite gestimuleerd door de commercie om nog meer te consumeren. Deze 'keuzevrijheid' leidt niet tot méér geluk.

LEVEN IN EENVOUD MAAKT GELUKKIG

Rwanda was voor mij een land met een gouden randje. Ik was er zo gelukkig. Misschien wel omdat ik er mijn man Jan ontmoette, een Nederlandse vrijwilliger die namens de Nederlandse Missieraad jonge seminaristen wis- en natuurkunde moest bijbrengen. Met een minimale woordenschat Frans trachtte hij jongens uit de *bush* de wetten van Newton en allerlei moeilijke wiskundige formules uit

te leggen. Wanneer hij niet het juiste Franse woord vond, werd er niet gelachen maar meegedacht welk woord hij nou precies zocht. Jan ervoer het als een verademing om voor een klas te staan met zeer gedisciplineerde scholieren die alle nieuwe leerstof opzogen, die trots waren dat zij mochten verder studeren, die blij waren dat er blanken waren die hen het nodige bijbrachten. Het was een geluk om leraar te zijn bij zulke leerlingen.

Onze zoons werden er geboren. David kreeg als vierde doopnaam: Uwamahoro, kind van de vrede. Onze Rwandese vrienden waren trots dat wij hem zo noemden. Ook na tweeëntwintig jaar kennen ze hem nog bij zijn Afrikaanse naam.

Onze tweede zoon kwam sneller dan verwacht. Met Jan was ik, hoogzwanger, op weg van de stad naar huis, een tocht van twee uur door het oerwoud. De bevalling kondigde zich aan, we moesten snel zijn. Jan als boerenzoon haalde bij een polikliniekje onderweg de nodige spullen om zelf te bevalling te doen. "Ach, ik heb het thuis zo vaak bij de koeien gedaan, dus dat moet bij jou toch ook goed gaan....", zei hij zelfverzekerd. Terwijl ik pufte en kreunde, sprongen apen en allerlei andere jungledieren rond de auto. Het leek een film, een sprookje. Ik heette niet Marleen: ik was Eva in het aards paradijs. Toch is Matthias niet geboren in ons vrachtwagentje, maar keurig thuis, bij het licht van een petroleumlampje. Oergeluk overstelpte ons.

Voor de geboorte van Sofie verdiepte ik me jaren later in Nederland in de Europese cultuur van bevallen. Je kon je kind krijgen na een ruggeprik of in een zwembad, misschien wel op een baarkruk. Wat dacht je van muziek van Bach? Wil je alles op video? Alles kon. Maar misschien verdoezelen die keuzes wel het oergevoel van baren: het geluk van dat warme kind uit je buik.

Kiezen om te gaan werken in een ontwikkelingsland is een weg naar geluk! Ik raad jonge mensen die twijfelen om de stap richting Derde Wereld te zetten, altijd aan om te gaan. De onvergetelijke rijkdom die je dan meekrijgt, is onbereikbaar voor hen die hun hele leven in de Westerse wereld wonen. Het is een geluk om er achter te komen wat een toeval het is dat je in het Westen bent geboren en een zorgeloze jeugd kunt ervaren, zonder oorlog, honger, lijden, verdriet, droogte. Zoals Pélagie ooit fijntjes opmerkte: “Jij kunt kiezen om in deze armoede te blijven. Wanneer je wilt, neem je het vliegtuig en ga je terug naar jouw wereldje in België. Wij zullen altijd moeten blijven knokken om te leven en te overleven.”

Sinds die tijd in Afrika overvalt het gevoel van geluk mij voortdurend. Mensen vragen vaak waarom ik altijd zo gelukkig lijk. Ik lijk het niet alleen, ik *bén* het ook. Door mijn ontmoetingen met Pélagie, Daphrosa en vele anderen ben ik mij bewust dat ik alle redenen heb om gelukkig te zijn en dat de keuzes die ik moet maken, meestal heel onbelangrijk zijn.

Geluk is niet het gevolg van vrijheid van keuze uit overvloed, maar van tevredenheid met hetgeen je hebt. Geluk met een grote G smaakt zoet, maar zit niet in de keuze uit tien soorten suiker!